

ՕՐԱԳԻՐ ՏԱՍՆՈՐԵԱՅ

Ա. ՏԱՐԻ

1864

Այս հրատարակչուի Ամսոյն 19ին 20ին եւ վերջին:
Վեցամսեայ գինն է 60 դանեկան ԿԱՆԻՒԿ:
Ուզողը կրնայ ստորագրուիլ, Պօլիս Զեմեքիի խանը վերի
յարկը Թ. Կ. Խաչիի սենեակը եւ Մերնանը Մար-
գարեան Արգոյ Յարութիւն աղայի գրատունը:
Ստորագրութիւնը 1861 Յունուար 19ին կտկրսի:

Առօրի լրագինն ամբողջ 12 բիւր ուզողը 30 դանեկան պի-
տի վաքի:
Անձնական լաճու մը համար ըլլալու ծանուցմանց հա-
մեմատաբար սակարկութիւն կըլլայ:
Ո եւ իցէ նամակ եւ գրութիւնք Խմբագրին պիտի ուղ-
ղուի:

20 ԱՊՐԷԼ

ՆԵՐՍԻՍԻ ԶՐԱՄԵ

ԹԻՒ 23

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՔ

Ապրիլ 4ին, 7ին եւ 11ին:

Յայտնի է թէ այս երեք Ազգային Ընդհա-
նուր Ժողովներուն հետեւեալ գումարումը՝
Սահմանադրութեան 123 և 144 յօդուածնե-
րուն գործադրութեանը պարապելու, այսինքն
Սահմանադրապէս հաստատեալ Ազգային Ար-
նակն և Քաղաքական Ժողովոյ, ու Տեսուչ
խորհուրդներուն կիսուն չափ լուծելուն ու նո-
րոգելուն, և անոնց համարատուութիւնները
լսելուն համար էր Բայց ասոնցմէ Տեսուչ խոր-
հուրդները նոր ընտրուելուն պատճառաւ՝ ըստ
ինչքանաց Քաղաքական Յարգելի Ժողովոյն
այս անգամ անոնց փոփոխութեան գործադրու-
թիւնը զանց ըլլալով, միայն քանի մը ամսուան
համարատուութիւննին (ըստ կանոնի) լսուելու
պատշաճ տեսնուել է Ընդհանուր Ար-
թւութեան կողմէն, ինչպէս որ ալ Ապրիլ 4 Ներք-
շաբթի օրուան ժողովոյ գումարման միջոցաւ
թէ երկու Պերագոյն Ժողովոյ և թէ յիշեալ
խորհուրդներու համարատուութեան արարու-
ղութիւնները յաջողութեամբ և պայծառ կեր-
պիւ կատարուել է: «Պայծառ կերպիւ» կը-
սեմք, քանզի նոյն օրը Ազգային Ընդհանուր
Արթւութեան առջև՝ նոյնոնց կարճ շրջանին
մէջ ըստ բաւականի արդեանց պտուղները իբրեւ
լուսին փայլել է, նա մանաւանդ Քաղաքական
պատկառելի Ժողովոյ, որ երբ սոյն Ժողովոյ
Լտենապետը անոր յաջող և Ազգայնապատ գոր-
ծերուն տեղեկագիրը ազդու բարբառով մը ըն-
թերցած ատեն՝ բոլոր հանգիսականք խորին մը

տաղրութեամբ մը ունկնդիր ըլլալով, ի վախ-
ճանի նախ մեծ ծափահարութեամբ մը պատաս-
խաներ են այն Տեղեկագրին, յետոյ ամենամեծ
շնորհակալութիւններ մատուցել են յիշեալ Ժո-
ղովոյն Մեծապատիւ Ներամոյցը, քիչ ատե-
նի մէջ թէ Ազգային վարչութիւնը և թէ հա-
մայն Հայ հասարակութիւնը դո՛ւ ընելու չափ
գործեր յառաջ բերելուն համար: Արդարեւ սոյն
կետիս արժանի են այս Ազնուախօհ Մեծինքը չէ
թէ միայն ներկայ հանդիսականաց ծափահարու-
թեանն ու անոնց մեծաձայն շնորհակալու-
թեանցը, այլ և համարէն՝ Ազգիս բարձրաբար-
բառ գովութիւններուն, եթէ որ մտաւորական
հայեցողութեամբ ժամանակն ու պարագաները,
Ազգային կեդրոնին (նիւթապէս) դժնդակ վեճա-
կը ևս առաւել ընդհանրապէս Հայ ժողովրդ-
եան մէջ դժբաղդաբար յառաջ եկած հազար
ու մէկ տարաձայնութիւնները նկատելով՝ այն
(այժմ տպագրութեամբ հրատարակեալ) Տե-
ղեկագրին մէջ յիշուած բաւական գործո-
ղութիւնները համեմատաբար բաղդատելու ըլ-
լամք:

Իսկ արդ այս նկատմամբ և այս բաղդատու-
թեամբ առանց անձնական կետեր խորհելու՝
սոյն ժամն Ազգովիմբ պարտաւորեալ եմք մենք
ալ մեր ծափահարութիւններն ու մեր լիովին
շնորհակալութիւնները՝ նոյնոնց ծափահարու-
թեանց ու շնորհակալութեանցը հետ համա-
ձայնեցնելու, ու մեր գոհունակութիւնները հրա-
պարակաւ յայտնելու այն յանձնաւորներ և
ի յարգապաւոր Յարգելի Ժողով և Ժողովա-
կանս որով մենք ճշմարիտ Հայերս ու իցէ
կերպիւ Ազգին արդեամբ նպաստամատոյց եղող
բարերար անձանց երախտահատոյց ըլլամք, ոչ

թէ երախտակորոյս . . .

Ինչ և իցէ նոյն օրը Բնդհանուր ժողովը ասոր նման ուրախական գործողութիւններու զբաղելով չէ կրցեր ասորին փոփոխութեան գործը ամբողջ կատարել, այլ միայնակ ժողովականաց կէսը (ըստ կանոնի) վիճակարկութեամբ լուծել, և անանկով ուշ ժամանակ ժողովը ցրուել է:

Եսրիլ Նին Արքայթ օր նորէն գումարուել, և այն վիճակաւ լուծեալ անդամոց տեղը նոր անդամներ ընտրելու համար քուէարկութիւն է եղեր միայն, սակայն Եսրիլ Քին ժողովոյն որոշմանը համեմատ քուէից բացարձակ առաւելութեամբը երկու Ենձինք ընտրուելուն՝ մէկ երրորդ ժողովի մըն ալ հարկադրել են:

Աստի Եսրիլ 11 Երեքշաբթի օրը ժողովը վերստին գումարուելով այս փոփոխութեան գործը կատարելապէս իւր վախճանին հասեր է:

Եհա ասանկով Սահմանադրութեան թէ 123 ըրդ յօդուածին համեմատ — Արծնական ու Քաղաքական ժողովներուն (բաց ի Տեսուչ խորհուրդներէ, որ ինչպէս վերը պատճառը ցուցնիք) կիսով չափ մարտի վերջը լուծուելով՝ ապրիլի սկիզբները նորոգուեցաւ — և թէ 144 ըր Երեւանի Կանոնի յարմար — Եմեն ժողով և խորհուրդ իր տեսչութեան կամ մատակարարութեան վրայ տարեկան Բնդհանուր տեղեկագիրը (ըստ պիտոյից) տուաւ իր համարառ ժողովին կամ խորհուրդին — Արոնց մով ըսելով ըստ որ այս երկու գլխաւոր գործն ալ իւր ուղիղ ընթացքով Եղգային նոր Սահմանադրութեան կանոններուն ճիշդ պատասխաններ է. ուրեմն կեցցէ Եղգային Բնդհանուր Արչութիւնը. և ասոր հետ մէկտեղ մեռցին այն անօրէնները որ ոչինչ բաներու համար թըշնամօրէն և անխնայ կը վատահամբաւեն Եղգային Արչութիւնը կազմող անդամոց մէջէն շատերը . . .

Երդ այս տեղս կը դնեմք Սահմանադրապէս հրաժարեալ և հաստատեալ Արծնական և Քաղաքական ժողովներու պատուարժան Ենդամոց Ենունները:

Արծնականը 7 հրաժարեալ

Երժանապատիւ

Տ. Իսահակ Արդապետ փոխանորդ Արքայ Եթողոյն Երուսաղէմի:

Տ. Յովհաննէս Արդապետ Սեթեան քարոզիչ ի Ղուկկունձուգ:

Տ. Մանուէլ Արդապետ քարոզիչ ի Պէյօղլու:

Տ. Գեորգ Քահանայ Մայր Եկեղեցւոյ:

Տ. Յովհաննէս Եւազ Քահանայ Սուրբ Խաչի Եկեղեցւոյ:

Տ. Գրիգոր Քահանայ Եճէմեան:

Տ. Երեմիա Քահանայ Խառնիկի:

Քաղաքականը 9 հրաժարեալ

Մեծապատիւ

Միրիճան Եմիրայ Փափազեան:

Տ. Յովհաննէս Պէյ Տատեան:

Մ. Արդերես աղա Միսաքեան:

Մ. Մինաս Եֆէնտի:

Յարութիւն աղա Սարուխանեան:

Մ. Մկրտիչ աղա Ֆրէնկեան:

Եսապա աղա Համբարձումեան:

Եթողոյն Տիւրքի Եֆէնտի:

Մ. Մկրտիչ աղա Եղաթօն:

Ըստ Եղգային սրարտուցութեան մերոյ՝ անբաւ շնորհակալութիւնն ինքնաւ գոհութեամբ կը մատուցանեմք յիշեալ Հոգեւոր և Մարմնաւոր հրաժարեալ Արծնասէր և Եղգասէր անձանց, որոնք Եղգին սա կարեկցութեան արժանի ներկայ վիճակին Հոգեւորապէս և և Մարմնաւորապէս խնամք տարին, և ըստ կարի անոր բարեկեցութեանը նպաստամատոյց եղան:

Ետնցմէ ի զառ Օտեան Պօղոս աղան որ մնացեալ 9 Քաղաքական ժողովոյ անդամներէն մէկն էր՝ արտաքոյ կարգի իւր հրաժարականը տալով համայն ժողովականներէն ընդունուեցաւ, և այնպէս ելաւ յիշեալ ժողովոյ անդամակցութենէ:

Եյս հրաժարեալներուն տեղ քուէարկութեամբ ընտրուելով հաստատուեցան հետեւեալ արժանաւոր և Յարգելի Ենձինքը:

Արծնականը 7 հաստատեալ

Եմենապատիւ

Տ. Գեորգ Արքայան Երքեպիսկոպոս և նախկին Պատրիարք Հոյոց:

Երժանապատիւ

Տ. Երեսէս Արդապետ քարոզիչ ի Խառնիկ:

Տ. Արապետ Արդապետ աշակերտ Յակոբ Արքայան Երքեպիսկոպոսի:

Տ. Գրիգոր Քահանայ Սամթիոյ:

Տ. Յարութիւն Քահանայ Պէյիկ Տէրէյի:

նամակագիր մը, վերահասու ամենայն եղելու թեանց ։

Այս մէկ քանի խառնաշփոթ շարադրուած խօսքերնուս մեկնութիւնը գալ անգամ կու տամք ։ Իսկ այժմ սա հետեւեալ նամակին երաժարտով մը ըսածներուն ուշագիւր ըլլամք, որ մեր Յարգոյ բաժանորդներէ մեկուն կողմէն եկած է ։

Երբ այս նամակը Տպագրիչին կը յանձնէի շարուելու համար, քովէս մէկը կամացուկ մը ըսաւ — վաղ եկու եղբայր, ալ բաւական է Մեղուն դէմ բան գրելդ — ։ Զէ ըսի «-ին ընդ ան, և որոմն ընդ որոմն » ։ Երեւելանը Մեղուն հետ պայման ունի սա կերպով թէ՛ Մեղուն Եղբին, նա մանաւանդ Աղերին դէմ ։ ՍԻ խօսի, Երեւելանն ալ Մեղուն դէմ պիտի պաշտպանէ զԱղբը, նա մանաւանդ զԱղբը ։ Ալ քեզի խօսք չիսնար ։

Այս խօսքիս վրայ բաւական հարուած մը տալով ելաւ զնաց սենեակէս ։ Եւ մենք ալ հաւաքակ մեր պայմանին համեմատ հրաաարակեցինք ։ Նամակը ։

Մեծարգոյ Խմբագիր Երեւելան Դար պատուական լրագրոյ ։

Մինչդեռ կը մտածէիք թէ արդեօք Աղբային վարչութիւնը ե՛րբ իւր սուղարութեան կշեռը ձեռք առնելով արդարապէս մատակարարելու տնօրէնութեան վսեմ խորհուրդը ծընանի, այն է ժամանակէ մը անտի մէկ քանի զըրիչներու իրենց չափը անցընելով արձակերասան յարձակելնին ո՛ր եւ իցէ աղբային երեւել կամ ստորին անհատներու պատուոյն արատ բերելով խենեշար ոմանց ժողովի, ոմանց անողորմ, ոմանց անօրէն և այլն և այլն կոչելով՝ վատ ու ամաչելի ածականներով կը պսակեն այն ճակատները՝ որ ամեն մէկը ըստ կարողութեան Աղբին փոքրիկ կամ ամենահարկաւոր գործք մը տեսնելու չէ գոցած, այն ճակատները՝ որ թէ անցեալ և թէ արդի իրենց հաւասարակիցներուն չըլածք իրենք ազգասիրաբար գործած են ։ Այն ճակատները կ'ըսեմք՝ որոնք բերանալի գովեստներ ու ազգասիրական գործոց դավիմներով պսակուած են ։ Այն մէկ քանի ցած զըրիչներով որ այժմ կը նախատուին, կ'սպասէինք կ'ըսեմք որ անոնց չափ մը դնելով ազատուէր ան մեղուի՛ր այն անողորմ հարուածներուն ձեռքէն,

ազատուէր անմեղուի՛ր այն հրէշներուն ժանիքէն, որոնք ամենեւին չի նայելով ոչ յաջ և ոչ յահեակ, ոչ պատիւ և ոչ անուն, ոչ կրօնասիրութեւ և ոչ ազգասիրութեան խնայելով լքաբար կը նախատեն ու կը պարսաւեն զանոնք, (զորոնք թէ և իրենք քիչ ժամանակ առաջ կը գովէին ու կը մեծարէին) ։ Խօսքերնիս Մեղու անուն խռովայոյզ հանդիսին և իւր համախոհ լրագիրներուն է ։

Թիւ 124 Մարտ 30 թուով հրատարակած Մեղուի միջոցաւ բարեպաշտ անհատից վերաւորեալ սրտերը ամենամեծ վէրք մը ևս ընդունեց ։

Բաւ չէ՞ր ո՛ր անգութ Մեղու, բաւական ժամանակէ անտի տուած վէրքերդ, ո՛ր անգութ ի՞նչ է քու դիտաւորութիւնդ, յայտնի համար ձակ խօսէ ։ Կ'ուզէք բոլոր կղերական դասը վերջացընել, ոչնչացնել, յաւիտեան անյիշատակ ձգել անոնց անունը, Ո՛հ կը սխալիս Մեղու կը սխալիս, այո՛ շատ դիւրին է քեզի նման միջատ մը կորսուիլ քան Տեառն Աստուծոյ պատկերնս կից՝ անոր ամենասուրբ շնչով կենդանութեան ու բանականութեան հոգի զգեցող՝ միածնի որդւոյն Աստուծոյ պատուական սուրբ արեամբք փրկուած և վերջապէս Ամենակալին սեղանոյն պաշտօնեայ յատկացող անձանց բարմութիւն մը ոչնչանալ քու մաղթանօրդ ։ Անգութ, յիշէ մարգարէին խօսքը, ամաչէ անկէ և պատկառէ կ'ըսեմք հին օրինաց ենթակայ եզոյ անձի մը ըրած անյիշաբարութենէ, երբ իւր օրէնքը կը պատուիրէր « առեցէք զատելիս ձեր . . . » փոխան այնքո իւր ձեռքը մատնուած թշնամիին կը զուրցէ՝ «բաւ լիցի ինձ միտել ձեռս իմ յօծեալ տեսուն» ։ արդեօք քու օրէնքդ քեզի պտտուիրն է, առեւ բարին, անարդել ուղիչը, զրպարտել անմեղը, անգութ կոչել զթասիրտը, բռնաւոր անուանել արդարասէրը, ժիգուիթ հռչակել բարեպաշտը և այլն և այլն ։ Եթէ այդպէս օրէնք մը ունի՞ս՝ շատ լաւ, յայտնի զուրցէ, որ մենք ալ այսուհետեւ չի ցաւինք քու դրածիդ ։ Երեւցէք ո՛ր Մեղուեանք մեր խօսքին, ալէ՛ մտածեցէք անգամ մը ձեր կողմնակցութեան հետեւանքը որ աստիճանի հասաւ, արդեօք կը համբերէք դեռ* ։ քանզի ուղղակի կամ անուղղակի կը

* Որովհետեւ շատ ու շատերու բերնէ լսած եմք, է կը լսեմք թէ՛ Մեղուն է գրողը, « սքլածէ », Մահատի Գրիգորի որդին է, այն խեղկատակն ու ծաղրաբանն է, քաւ լիցի, կը հարցընեմք մենք ալ թէ ո՞վ է, կ'առնումք պատասխան թէ՛ մէկ քանի յանձն ապաստան . . . Ի՞նչ գրենք ինչ գրուցենք ։

փափաքելով՝ իբրև հարստութիւնը անձնականին բաւական վիճակներ ժողովարարութեան շնչելու « Ուռմէլի կողմերը Լայն » և պարզերեւութեամբ իւր գործը աւարտելով ազգասիրական տիրոջներով կը վարձատրուի . նոյն միջոցին այժմեան Ա. հօգաւա Սրբազնականաւոր Աթոռակիւղիորը լսելով այս անձին ամենայն մասամբ արժանաւոր լինելը Ա. Պօլսոյ Պատրիարքական փոխանորդութեան պաշտօնին, ինչպէս նորին Ա. հօգաւաութիւնը այն ատեն Պատրիարքական բարձր պատիւը ու պաշտօնը ունէր, կը կոչէ 'ի վիճակէն և կը յանձնէ անոր այն ամենափափուկ և ամենաճանր պաշտօնը . արդեօք կարո՞յ կատարել խոհեմութեամբ, ասոր մենք չենք կրնար պատասխանել, միայն Մեղուն ու իրեն անիրաւ ու զրպարտիչ նամակազիրը կը հրաւիրենք 'ի Պատրիարքարան, և հոն Ազգային արձանագրութեան մատենան առաջին առնեն, և 100 տարուէ անտի « հեռու չերթանք » և գուցէ չի գտնուի ալ այս թուականէն առաջ արձանագրութիւն » նստող փոխանորդաց փոփոխութիւնը աչքէ անցնեն, բայց սա կը զուցենք որ Մեղուն առաջ իւր խղճմանքը փոխէ, այնպէս երթայ, եթէ ունեցած խղճմանօքը գրեալ, մենք այն խղճմանաց վրայ ոչ թէ կը թրսխելմք այլ կը փախելմք, բայց նամակագիրը խիղճունի այն քաջ գիտէնք, ուստի միայն Մեղուն Մեղու խեչան ալ հետը չառնելով թող հրամէ, եթէ կ'ուզէ աչքն ալ ակնոյ մը դնէ, ու լաւ մը նայի թէ՛ մէկ դարէ 'ի վեր արդեօք հինգ տարի միասպէս փոխանորդութեան պաշտօն վարող մը գտնալու է . բայց թող չամաչէ երբ սոյն Եստուածարեալ անձին 9 տարի անտրտուն յուսեք ամբասիր վարուց կողմանէ շնորհակալութիւն 'ի բոլոր եկելոց ընդունելով սիրով և խաղաղութեամբ այս ծանր և ամենաճանր պաշտօնը վարելով հրաժարելը տեսնալուն, ու այն ժամանակ իւր նամակազիրն երեսը թքնէ, զինքը խաբելով անհոգ կոչելուն իւր պաշտօնին մէջ այնպիսի անձ մը . . . և նամակագիրն ալ խնդարով Մեղուն վրայ՝ թող անոր (Մեղուն) մօրուսին թքնէ խաբուելուն համար .

Եյս դժուար պաշտօնն ալ բաւ չեն սեպեր նոյն ժամանակին Գերագոյն Ժողովոյ մեծապատիւ անդամք Ազգին ամենահարկաւոր գործոյ բեռ մըն ալ կը բեռնեն սոյն ճշմարիտ Ազգաւոր անձին քրտնաշխատ թիկանցը, այն է 1848 ին տաժանելի ճանապարհորդութեամբ մը յԱ-

տանայ կը խրկեն, ուր 6—7 հարիւր տուն ժողովուրդ որ Պապականութեան յարեր էին, յորդորանօք խրատիւք և համոզմամբ, 'ի ծոց մայրենի Եկեղեցւոյն իւրեանց դարձնէ . Արդեօք այս գործը խաղաղութեամբ 'ի գլուխ հանե՞ց . Ի մեռելոյ վկայէ հոգի Երանեալ Պաթուղեկոսին Արիւնիոյ Տ. Արապոսի . 'ի կենդանեաց . . . Մեղուն սիրտը կը ցաւի, ու բեմին լռենք . Սուտեանայ (Բէօթահիա) Լնդրի անուպոլիս, քթիդ տակը եղած Պանորմայ, երթալով ըրած ջանքը՝ գործած գործքերը՝ ըրած Ազգասիրութիւնները՝ թափած քրտինքները՝ մնամբ գրամները, ոչնչացան, անհետացան, 'ի դերու՝ երան, ասա Հայոց Ազգին ուղղիւ կը թիչ հանդիսացող Մեղուն ըրած փոխարինութիւնը . թող չի ցաւի նոյն Ս. անձը, որովհետեւ « վարձք իւրեանց բազում են յերկինս » .

Միայն սա կը հարցնենք անտէրունչ Հայոց Ազգին ինքնահրաւեր անպատկառ դատաւոր հանդիսացող Մեղուն թէ՛ « եթէ ըստ իւր ասութեան 60 շաբաթ եպիսկոպոսի մը » անօրէն՝ Ազգին թշնամի Լայն տիրոջներով համբաւածէ, մարդ մը սպանող բարձր աստիճան եկեղեցականի մը ի՞նչ ածական տալու է, ասոր պատասխանը 'ի հարկէ իւր Մեղունօքը շինուած հանդիսէն կ'ընդունենք .

Մեծարգոյ Տէր՝ խնդրեմք Ազգագուտ Լըրագրոյդ մէկ անկիւնը տեղի շնորհել գրութեանս .
Մնամ Ազգասիրութեանդ .

1861 Ապրիլ 15.

Ի Կ. Պօլիս:

— Ենցեալ թերթերնուս մէջ յիշուած Ս. Երուսաղէմի Երթանայարդ Միաբաններէն եկած Տեղապահի պատասխան ըլլալով նամակ մի ուղարկուած է մեզի Բարեսէր անձի մը կողմէն . Եյս անգամ թերթերնուս մէջ տեղ չըլլալով, և ըստ բաւականի ալ երկար ըլլալուն՝ անցեալ անգամէն մեզի պարտք մնացած խորհրդածութիւնն ալ մէկտեղ եկող թիւերնուս կը թողուիք :

Չեռեալ նամակը մեր բաժանորդներուն մէկուն կողմէն եկած է մեզ հրատարակուելու, որ Մասիս պատուական լրագրոյն ուղղուած է .

Գերայարգ Խմբագիր Մասիս լրագրոյ :

Սրբազան Պատրիարք Հօր առ ժամանակեայ

մանակիս մարդկային ազգի ծնունդը չէ կարելի բընաւ, որ նախնի դարու ծնունդներու հետք բաղդատուի: Պարզ խօսինք, ընտելութեան ատենան հանենք հին Հայաստան եւ նոր Հայաստանը, հինք քրիստոնէական սուրբ կրօնին համեմատը հարստեանց հանգերձ հագած, աստուածապաշտութեան յոս դէմքին կը ցոյայ, սրտին վերայ Աւետարան գրկած, մէկ ձեռնին խաչը եւ միւսն սուր, աչկունք դէպ 'ի երկինք բաց, դէպ 'ի երկիր փակ, աշխարհիս ունայնութեան կամ վայելչութեան առարկայք ոտքի տակն առած, մէկ խօսքով հայրենի եկեղեցւոյ պաշտպանութեան համար 'ի մահ եւ 'ի տանջանա պատրաստ: Իսկ ողորմելի նոր Հայաստանը այդ բոլոր առարկան կամ հարստեանց հանդերձներէն դուրի է. թէ որ ատենան հանեմ, կամաչեմ. իւր վերջի դաւախներու վերայ կը կատարուի, գիտես թէ, Պօղոսի գուշակութիւնը. « Գաւուրս յետինս եղիցին մարդիկ անճասէք, հպարտք, ահարհաւածք, արծաթասէք քան թէ աստուածասէք, անհաւանք ծնողաց » եւայն: Այս յետին դարու խորշակահարու անհարապատ սերմունքը ի՞նչ բարի պտուղ, բոյս կամ ծաղիկ կարէ բերել. ոչ ապաքէն այժմեան կըղերացու կամ ժողովրդաւոր դաւախները այս վերջածնունդ մարդիկներու ցանած սերմերն են: Բանադատ գրիչներ, յիշեցէ՛ք ուրեմն Յիսուսին վճիռը. « Զի ոչ 'ի փշոց քաղեն խաղող եւ ոչ 'ի տատասկէ թուղ ». կամ թէ « Ծառ բարի՝ պտուղ բարի առնէ, եւ ծառ չար՝ պտուղ չար առնէ »: Նախնի դարու աղնիւ բողբոջները բուսուցանելու համար դաստիարակութեան մշակութիւն պէտք է. այն հողերու վերայ միայն, ուր որ Սահակ, Մեսրոպ եւ նոցա որդեգիր աշակերտներ բուսան. այն վանքերուն ծոցը, ուր որ իբրեւ 'ի մայրենի դիրկ, անխարդախ գիտութեան կաթ ծծեցին սուրբ հոգեմունտը դաւելինքն կատարեալ իմաստութեան եւ աստուածապաշտութեան մէջ դարգացան ու մինչեւ երկինք բարձրացաւ նոցա առաքինութեան հակապայանձ հասակ: Ո՞վ է այն երկրագործը, որ առանց մեծ աշխատութեան առատ արդիւնք կը խնդրէ իւր անդատանէն. ո՞վ է այն մշակը, որ առանց ցանելու քաղել կուզէ:

Եկեղեցւոյ արժանաւորութիւնը կամ իւր արեական մեծութիւնը չատ բարձր է. այնքան, մինչեւ Աստուածը երկինքէն խնայարեւոյ՛ նմա ծառայեց: Այս դերասանին վարձապետը խաչին օրինակով սորվեցուց իւր աշակերտներուն, որոնք եւս նոյն դասը աւանդեցին յաջորդ հարապատներուն: Այս դասին միտքը ուրիշ բան չէր, բայց թէ միայն Քրիստոսի եկեղեցւոյն անտեսութեան պաշտօնը հաւատարմութեամբ վարել: Այս մեր հոյակապ նախնիքները այն հաւատարիմ անտեսներն էին, որոնք երբեմն Տիրոջ մէջ Հայոց եկեղեցւոյ դերաստանին վերայ անտես կարգուեցան. որոնց համար երբեք տրտունջ կամ դանդաղանք չը լուսեցան սուրբ հօր Քրիստոսի դաւախներու բերէն, այլ մամուռանդ առատ ու կշտաւիկով վայելեցին նոցա պատրաստած գրաւորական կամ հողեբուրգ վարդապետութեան սեղանին ախորժածաշաղկ կերակուրները: Թէպէտ Հայոց որդիքն էլ կերան կշտացան ու սիրելին անկուշներէն, այսինքն ապերախտութեամբ ոտքի տակ առին, մեռցուցին մեր եկեղեցւոյ մեծ բարեբարները: Այժմ քաղցած, անօթի, սովալլուկ անտես կը խնդրեն, մատակարար կը կանչեն, այն անարատ հոգիներու պատիւը նոր կը ճանչնան: Հայկայ որդիքնե՛ր, երկու ճանապարհ կայ ձեր առաջը. կամ պէտք է արժանաւորութեամբ բու

րոր սրտանց հունձին Տիրոջն աղաչել, որպէս զի ժիր մշակներ հանէ իւր եկեղեցւոյ հաւած հունձները քաղելու, կամ ինչպէս որ վերը խօսեցանք, թէ եկեղեցին տիրաբար իշխանութիւն ունի, թո՛ղ հաշիւ ու հաւար պահանջէ իւր անհաւատարիմ անտեսներէն եւ տունէն դուրս հանէ: Բայց երբ որ անկարելի եւ զրոնարին է այս բանը, դուցէ՛ այժմեան անտեսներու պատրաստած խիստ սակաւ փշոքներէն ալ դուրկ մնայ:

Ապա ուրեմն մեծ խոհականութիւն պէտք է, նախ՝ արժաւատոր, հաւատարիմ անտեսներ պատրաստել ու յետոյ հինքը դուրս հանել, եթէ որ մեք ալ Աւետարանին պատեմք այն իմաստուն անտեսին պէս յառաջոց գիտնալով ու մտածելով մեր գլխուն ճարը չտեսնանք: Այո՛, սիրելի՛ պաշտօնակից եղբարք, աչքերնիս բաց անենք մեր պարտաւորութեան հաշիւները տեսնանք, աշխատինք հաւատարմութեամբ ծառայել մեր սուրբ եկեղեցւոյ դերաստանի դաւախներուն, հողեւոր դաստիարակութեան հացալից սեղանները պատրաստենք նոցա համար արդեօք մեր խնդ, սիրտ չի՞ տանջեր, երբ որ լուսաւորչեան եկեղեցւոյ երբեմն հարուստ դաւախները վերջին չքաւորութեան հասած, ընկեր են օտար դռները դժուարութեամբ թշուառութեամբ հաց կը մուրան. հաց որուն մէջ ջը չատ անգամ թոյն խառնուած կուտեն մեր կարօտցած պատանիները ու կը մեռնին ազդուութեամբ եւ կը հեռանան հայրենի եկեղեցւոյ դրկէն:

Օտար սահմանները բուսած որոմնախառն ցորենէն չինուած հացը՝ Հայոց ախորժակին դառն է եւ հայրենեաց համար ապրելու սնունդ չիտան: Հայ պատանին Հայաստանի հողերու վերայ բուսած պատուական, անխառն դարմանացան ցորենի հաց կուզէ, որպէս զի քաջառոյց մարմնով ու արիական հոգով աճի եւ հայրենեաց սիրոյն նուիրէ իւր անձն:

Թո՛ղ ծանր չթուի մեր ականջներուն մինչեւ երկինք բարձրացած ժողովրդոց աղաղակ եւ տրտունջը. ոչխարներու հօտը բառանչելով կը թախաբի, մինչդեռ արածողները հովուական ցուպ գլխներուն տակ դրած՝ կը ննջեն ծանր քնով: Եթէ որ այս խոր թըմբութեան մէջ մնամք, տակաւին ողորմելի է Հայաստանին վախճանը. յանկարծ սթախելով աչքերնիս պիտի բանամք ու հայրենի լեռներու, ձորերու եւ դաշտերու մէջը մեր սակաւաթիւ մնացորդ ոչխարներն ալ կորսուած պիտի տեսնամք դաշտալիւս յաւիտակուած. ո՛հ, թափուր պիտի մնայ Պրիգորի սուրբ հօր շինած ընդարձակ փարալս:

Այսպէս ահա, սիրելի՛ ժողովուրդ Հայոց ու Ազգային աշխատասէր խմբադիրներ, երբ որ դուք ձեր իրաւացի բամբասանքներ կամ տրտունջները թէ գրչով եւ թէ դրաւոր հրատարակութեամբ հասարակաց ատենանք հանելով՝ դատապարտութեան արժանի կը տեսնաք լոյր կղերաց դասը, կը մնայ մեզ, որ մեք ալ իբրեւ անճաստար յանցաւոր խոնարհներ լուրթեամբ, մինչեւ Աստուծային սքանչելիքը մեր վակուած լեղուն բանայ ու համարձակութիւն տայ մեզ, որպէս զի մեք ալ մեր բարձր պատօն ու նուիրական պարտքերնիս ճանչնամք եւ մեր իրաւունք պաշտպանեմք:

Ս. Վ. ԽՈՐՄԵԱՆ

Խմբագիր-Տնօրէն

Մ. Գ. ՏԵՅԻՐՄԵՆՅԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ՔԻՒԻՔԶԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՖԻՆԱՆՍԱԳԻՐ

ուրեմն կը զարմանանք քե հր հաշուէ առնելով 48,800 դուրուշ կը տրուի ըսեր են. դիտելու արժանի կէտ մըն ալ սա է որ նոյն տարւոյն մէջ Հայերենի, Տանկերենի, Անգղիերենի, Յունարենի եւ Իտալերենի ընտիր յետուաց Մարեմարիքայի, Բնական գիտութեան, Գծագրութեան, Նկերեցական երաժշտութեան դասատուներու համար 5000 դուրուշէն աւելի ամսական կը տրուէր, բայց յայտնի է որ յիշեալ դասատուները եւ դասերը դադարած են, արդ ինչու. համար ասոնց ձամբայ տրուիլը չէն յիշեր, որպէս զի ազգն ալ նախնի եւ արդի վիճակը գիտնայ եւ այնպէս դատումն ընէ, արդ 59 տարւոյն ամսականէն 5000 դուրուշ գեղջելով այժմ պէտք էր 7600 դուրուշ ամսական տրուիլ սակայն Յայտագրին նայելով 9,500 դուրուշ կը տրուի եղեր. ըսել է որ վոխանակ 9,500 դուրուշ իշեցընելու 1700 դուրուշ աւելցուցեր են:

Դ. Հիւանդանոցի 59 տարւոյն ծախքը յիշած ատեննին պատասպարելոց քիւր որքան ըլլայը չեն յայտնէր որ 450,000 դուրուշ խոստացուած ծախսոց հետ բաղդատելու ազգային կարող ըլլային. ուստի կարեւոր կը դատեմք յայտնել որ 59 տարւոյն մէջ պատասպարելոց քիւր 650էն միշտ աւելի էր, որ այժմ գտնուած 550 պատասպարելոց հետ բաղդատելով 400էն աւելի անձի առաւելութիւնը 100,000 դուրուշ աւելի ծախուց տարբերութիւն կուենայ, իբաց առեալ ազնուոսի եւ ազգասեր տիկնանց այս տարւան մէջ նուիրած հանգերէնները, որ կարծեմ 450,000 դուրուշ ըսուած ծախքին մէջ չի պիտի ըլլայ, եւ որոնց համարանցեալ տարիները 150,000 դուրուշէն մինչեւ 150,000 դուրուշ ծախք կ'ըլլար:

Դ. 59 տարւոյն մէջ 60,000 դուրուշի ջախդարմական նուէր եղած է որոնք նուիրողին կամացը համաձայն խոհայեաց խայմախ, շարքերէններ զանազան եւ առատ կերակուրներու. համար սպառուած է եւ 59 տարւոյն ծախուցը յաւելցուած է, եւ այս ծախքին քառորդ մասը Հիւանդանոցի սովորական ծախքին փոխարէն հաշուելով՝ մնացածը արտաքին կարգի կը համարուի:

Ար զարմանանք քե արգոյ Հոգաբարձուր հաշիւները առանց մանրամասն ըննելու մինակ տօմարին վերջին գումարը նայելով Յայտագրին մէջ դնելու փոյր տարեր են, երբ հին տարիներուն ծախքին վրայօր անդեկութիւն տալ կամեցեր էին, պէտք էր որ նախնի Տնտեսականները ի պաշտօնէ կանգնելով անոնցմէ հաշիւները առնէին, ստուգէին, կամ իրենք մանրամասն տեղեկանալով այնպէս ուղիղ եւ ճշգրիտ հրատարակէին:

Արդ սոյն օրինակ վրիպանաց անտարբեր մընայ ջուղեցիք եւ նախորդ Տնտեսական անդամակցաց հետ մեր յետնութեան վարքը պաշտպանելու համար իբրեւ շուայ կամ յափտակող կարծուելու փոխ տուող յիշեալ Յայտագրին սխալանացը դիմ կը բողոքենք եւ քանի որ Սահմանադրութեան արդեամբ օրինաւոր Ազգային ժողով ունիմք, չեմք կամիր յրազլաց ապրբերական քերբերու միջոցներով մեր բողոքը հրատարակել, այլ սիրով արտի Ազգային ժողովոյ ուղղելով անոր անաջատ քննութեանը եւ վճռոյն կը յանձնեմք:

Կը խնդրեմք վեհափառ Հայր եւ Գերայարգ ժողովական Տեարք որ սոյն բողոքագիրք եւ յիշեալ Յայտագիրքը եւ հին տօմարները յանձնաժողով մը յանձնելով, եւ նոյն հաշիւներուն տեղեկութիւն ունեցող նախնի Տնտեսականաց անդամներէն մէկ

քանինն ներկայութեամբ քննել տալու հրաման շնորհէք, որպէս զի արդարութիւնը ակնհերե լինելով քե նախնի Տնտեսականաց վարքին եւ քե ձրի աշխատող ազգայնոց համարումն ի գուր կասկածներու զոն չըլլայ

Մնամք Ձերդ վեհափառութեան

Ամենախոնարհ եւ նուառ ծառայ

7 Ապրիլ 1861.

Քրիստոստուր Ղազարոսեան

ԲՈՂՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ամենապատիւ Ս. Հայր եւ Մեծարու Տեարք.

Ապրիլ 7ին Ընդհանուր ժողովոյ ուղղեալ բողոքագիրքիս կարգացուելու պատեութիւն չեղած ըլլալուն կը խնդրեմք որ՝ այսօր Քաղաքական ժողովոյ մէջ կարգալ տալու բարձր հանդերձան շնորհքն ընէք մեզ, եւ բողոքագրութեան համեմատ Ազգային հին Եւսմտական հաշիւները ճշգրիտ եւ ամբողջ կարգադրելու համար պէտք եղած տնօրէնութիւնը կը խնդրեմք, որպէս զի քե յայտագիրքներուն իրենց մէջ եղած անհամաձայնութիւնները վերնայ եւ քե ի գուր տեղը ի պաշտօնէ չի բամբասուին նախնի Տնտեսական, նոյն յայտագրերուն խմբագիրներուն իրաց վիճակին անտեղեակ ըլլալով:

Ակնդետ մնալով արդարաւոր տնօրէնութեան Ձեր

Ամենախոնարհ ծառայ

14 Ապրիլ 1861.

Քրիստոստուր Ղազարոսեան

Վերեւի որ այս հրատարակութեանց պատճառ՝ Հիւանդանոցի արդի Հոգաբարձուներուն ըրած ամենահիմնաւի եւ բազմապատգարէր տնօրէնութեանց՝ Ղազարեան եւ Տանկերեն լրագրիւններու միջոցաւ հրատարակուին եղած է:

Եւս մասին նախընթաց թիւերով մեր ըսածները կ'երեւի որ իզերեւ ելաւ Ուրեմն — ոչ ոք աւելորդացաւ որ իրաւ — ըսեմք ու լռուեմք:

Ե. Օ. Դ

Ար խնդրեմք մեր Յարգոյ այն բաժանողներէ՝ որոնք ջարդ իրենց վեցամսեայ 60 դահեկան կռիւի պարտքերնին չեն կատարած. ուստի այս երկուող Ազգովս կիմայունեմ իրենց որ Օրադրոյս Ըջանը աւարտելուն ամիս ու կէս մնացած ըլլալով կարծեմ ալ այս ստակը հատուցանելին հարկ կըլլայ: Ուրեմն հատուցանեն:

Խմբագիր-Տնօրէն

Ս. Գ. ՏԵՅԻՐՄԵՆՅԱՆ

ՏՊԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒ Յ. ԳԻՐԻՔՅԱՆ

ՊՈՍՏԱՆԴՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՅԵՐԱՅԱՅԸԼԱՐ

1861 ՄԱՅԻ Դ